

Tal vid sorgemarsch till Mynttorget den 31 augusti 2022
Staffan Laestadius

Vi har samlats här idag för att sörja. Elva dagar före valet konstaterar vi att klimatkrisen tappades bort i årets valrörelse. Det var det sista val där vi i praktiken skulle haft en chans att demokratiskt ta ställning till villkoren och formerna för den omställning som rimligen är vår andel av det globala klimatarbetet. Men våra politiska ledare valde i allt väsentligt att negligera sin uppgift. Ändå är klimatkrisen varken något nytt eller okänt.

Det är som om Churchill i september 1940 efter ett år av krig med Tyskland skulle ha negligerat Blitzen i stället för att leda mobiliseringen av hela det brittiska flygvapnet under det halvår som förhindrade en tysk invasion. Britterna visade att mobilisering var möjlig när katastrofen stod för dörren. Och de visade att demokratin kunde klara av en sådan.

Jag använder preteritum. Det svenska demokratiska systemet klarade nämligen – vad vi redan nu kan se - inte av att hantera vår tids största katastrofhot i tid. Med ett undantag var klimatkrisen i allt väsentligt frånvarande vid partiledarnas Almedalstal i somras. I de nyligen hållna sommartalen och valplattformspresentationerna var situationen i stort sett densamma. Och när våra politiska ledare med läpparnas beklännelse under valsporten berörde klimatkrisen var det – med något undantag – med löftet att vi medborgare inte ska ändra på någonting och/eller att kärnkraft och avlägsna tekniska lösningar ska och kan lösa problemen åt oss. Och att vi är på rätt väg med de stora satsningar som den svenska industrin gör.

Men sådant prat är inte sant. Åtgärderna – de som vidtas – är inte tillräckliga. Den dominerande politiska retoriken var ett oansvarigt – eller okunnigt – sätt att vagga in medborgarna i en falsk trygghet.

Låt mig - innan jag går vidare - summera lägets allvar:

- Det globala klimatarbetet inleddes för 30 år sedan med konferensen i Rio 1992.
- En del menar att startpunkten ska sättas till Stockholmskonferensen 1972.
- Tre fjärdedelar av mänsklighetens samlade utsläpp av CO2 har skett efter Stockholmskonferensen och hälften har skett efter Riokonferensen. Det var för övrigt samma år som filmen Änglagård hade premiär.
- Utsläppen nu är 63% högre än de var när klimatarbetet inleddes i Rio och mer än dubbelt så höga som de var vid Stockholmskonferensen. Vi ser heller inga tecken på att de skulle sjunka.
- Totalt har mänskligheten dumpat ca 2500 Gt CO2 i atmosfären vilket drivit upp CO2 halten från den förindustriella nivån på 280 ppm till i dag ca 417

ppm.

- Som läget nu ser ut rör vi oss mot globala temperaturhöjningar i atmosfären på 2-3°C, nivåer som för oss ut på okänt territorium. Så varmt har det inte varit på mer än 2 miljoner år.
- Hel okänt är inte territoriet. Vi vet redan nu att delar av Grönlands is, med mycket hög sannolikhet, redan passerat en tipping point. Vad vi än gör nu kommer havet att stiga med minst tre decimeter, möjligen sju.
- För att begränsa skadorna måste vi få slut på CO₂-dumpningen i atmosfären. Lite beroende på vilka klimatambitioner man har är det återstående globala utsläppsutrymme - the Carbon Budget - mellan 500 och 250 Gt om vi håller fast vid 1,5-gradersmålet. Ungefär. Som det nu ser ut överskrider vi utsläppsutrymme redan under innevarande decennium.
- Sveriges andel av det utrymme som finns kvar är kanske en promille, dvs 500-250 Mt. Också det gör vi av med inom ett decennium om vi inte tar i med hårdhandskarna. Vi är inte i närheten av att klara 1,5-gradersambitionen.

Vad innebär då hårdhandskarna? Det innebär för oss i Sverige att vi med början dagen efter valet årligen och under resten av decenniet reducerar alla våra CO₂-utsläpp rakt av med minst 7%, helst 10%. Någon säger kanske att det inte går. Det går visst. Det gick under pandemiåret. Vi tog då inte den chans vi hade att fortsätta med utsläppsreduktionerna efter den krisen. I stället försökte vi återupprätta business as usual. Det medförde 2-3 förlorade år i klimatkampen. Gör vi likadant nu under lågkonjunkturen, t.ex. genom att sänka fossilbränslepriserna, tappar vi kontakten med de svenska klimatmålen såväl som de gränser planeten satt.

I förlängningen sörjer vi inte bara de förlorade åren i kampen mot klimatkrisen. Allvarligast är måhända vad årets valrörelse visade om läget för vårt demokratiska system, för tilltron till det upplysta samhället och för moderniteten:

- Vi har uppenbarligen utvecklat ett politiskt system som selekterar fram ledare – inom ramen för allt mindre partiorganisationer - som genom sitt beteende visar en sådan blandning av okunskap, cynism och maktbegär att de väljer att ignorera den största kris som mänskligheten mött – och vars utveckling kan följas i realtid.
- Vi har uppenbarligen dessutom landat i ett politiskt system där de ledande företrädarna dels tror att önskemålen bland verklighetens folk endast kan tillgodoses med kortsiktiga löften om mer också av det ohållbara. Och dels där våra politiska ledare inte förmår eller vågar *leda* samhällsomvandlingen utan föredrar att *ledas* av de som är rädda för den omställning som väntar. I toppen av vårt politiska system tror man helt enkelt inte på det upplysta samtalet, dvs medborgarnas möjligheter att fatta kloka beslut och ta råd från sina ledare. En demokratins paradox.
- För det tredje skönjer vi här *modernitetens kollaps*. Vår modernitet baseras på den felaktiga föreställningen att människan var - och med teknikens hjälp kunde göra sig till - herre över naturen. Denna *hybris* har lett till ett

fossilberoende som hotar att radera den civilisation vi byggt upp. Detta vet vi. Och det ser vi. Men planeten ger enorma möjligheter att med kretsloppsvänlig teknik och kretsloppsvänliga institutioner bygga mänsklig välfärd inom ramen för den solenergi som varje sekund strålar in. Vi ser idag många exempel på det: bland engagerade privatpersoner, bland forskare och inom näringslivet. Det vi saknar är ett politiskt ledarskap som förmår leda det paradigmskifte mot en *postfossil modernitet* som måste till.

Så till sist,

är det då så konstigt att vi sörjer. Visst vet vi innerst inne att 1,5-gradsmålet redan är kört. Visst vet vi att extremvädren kommer att bli än mer extrema. Visst vet vi att människor i allt större utsträckning kommer att drabbas av torka, hetta, skyfall och översvämningar och tilltagande konflikter i spåren av det.

Men vi vet också att varje tiondels grad vi kan begränsa planetens uppvärmning skulle göra det lättare för våra barn och barnbarn att finna nya former att överleva på drägliga villkor och därmed skapa större möjligheter att bygga det postfossila samhälle vi håller på att misslyckas med.

Att – som den övervägande delen av dagens politiska ledarskap – så flagrant negligera det som är uppenbart för ett närmast enligt kunskapsamhälle är djupt omoraliskt. Det strider inte bara mot försiktighetsprincipen utan också mot allt vad etik handlar om.

Därför sörjer vi.

220831/SL